

IV. oddělení

K využívání archiválií slouží moderní **badatelna**, která má téměř 60 míst a je vybavena 19 čtecími přístroji pro studium mikrofilmů, které budou od letošního roku doplňovány a posléze nahrazovány počítači, umožňujícími studium digitálních kopií. Navštíví ji každý rok kolem 1200 domácích i zahraničních badatelů, kteří vykonají téměř 8 tisíc návštěv. Badatelé mají volně k dispozici inventurní soupisy matrik, [seznam obcí středních Čech](#) a jejich farní příslušnost s označením jejich příslušnosti do správních celků a farností a další pomůcky, základní literaturu, jako jsou encyklopedie, slovníky, edice aj. Pracovníci badatelny poskytují archivní pomůcky ostatních archivních fondů, vysvětlí, jak se v nich orientovat, jak žádat o archiválie, předloží badateli publikace, které nejsou volně k dispozici.

Nejvyužívanější a nejvíce ohrožené archiválie a archivní památky jsou převáděny na mikrofilm, badatel má pak k dispozici pozitivní filmovou kopii, originál jen ve výjimečných případech. V prvé řadě jsou tímto způsobem zpracovávány matriky.

Součástí prováděcí vyhlášky k zákonu o archivnictví č. 645/2004 Sb. v aktuálním znění je vzorový [badatelský řád](#). Badateli se předkládá omezený počet evidenčních jednotek (knih nebo archivních krabic) nebo jednotlivých spisů, jiné typy archiválií jsou posuzovány individuálně. Studovna je vybavena příruční kopírkou pro potřeby badatelů; ti mohou v souladu se zákonem na základě povolení používat zdarma vlastní digitální aparát. Matriky jsou do studovny přivázeny každou hodinu, ostatní archiválie je třeba objednat předem. Mikrofilmy jsou předkládány okamžitě.

Na prvním místě badatelského zájmu jsou [matriky](#), které představují nenahraditelný pramen pro genealogické studium. Jsou však využívány i pro mnohé vědní obory, jako jsou historická demografie, sociální a literární dějiny a dějiny dalších vědních oborů. Hojně jsou využívány i obecními kronikáři. Badatelsky frekventované jsou i archiválie justičních fondů, např. mimořádné lidové soudy. Dokumenty Krajského soudu obchodního v Praze jsou nezastupitelné při studiu hospodářských dějin a podnikání v Praze a ve středních Čechách posledních 150 let, podobně archiválie šlechtických velkostatků představují pramenné bohatství pro zkoumání např. dlouhodobého vývoje polního a lesního hospodářství a jsou proto zdrojem cenných informací jak pro historiky tak i pro současné správce a majitele lesů. Stoupá zájem o studium archivů významných českých podniků, jako jsou např. ČKD Praha, Ringhofferovy závody, Poldi Kladno, Středočeské pivovary aj., i rodinných archivů významných šlechtických rodů, z nichž zejména Valdštejnové, Chotkové a Šternberkové zasáhli svou činností na poli hospodářském, kulturním, vojenském, vědeckém i diplomatickém nejen do českých, ale i evropských dějin.

Archiv vydává od roku 1957 s několika vynucenými přestávkami [Středočeský sborník historický](#), který se řadí mezi přední odborné sborníky věnované regionálním dějinám.

Pracovníci oddělení se podílejí **na výstavách archiválií** ve vlastních prostorách, spolupracují na výstavách jiných kulturních institucí, a to jak domácích tak i zahraničních, kam archiv za dodržení přísných podmínek půjčuje archiválie ze svých fondů.

Kromě již uvedené Střední odborné školy grafické spolupracuje archiv s vysokými školami formou **přednášek a exkurzí pro studenty**, kteří zde vykonávají i povinnou odbornou praxi.

Centrální **knihovna archivu** je specializovanou knihovnou ve smyslu § 13 knihovního zákona č. 257/2001 Sb., je zaměřena na historii středních Čech a řídí se statutem. V souladu se zákonem č. 499/2004 v aktuálním znění a výpůjčním řádem je knihovna prezenční, publikace se předkládají pouze v badatelně. Pečuje o téměř 36 000 svazků (včetně 85 titulů periodik); do této sumy nejsou započteny fondy knihoven dvanácti státních okresních archivů a omezeně přístupné knižní fondy ze zrušených pracovišť SOA v Praze a převzatých podnikových archivů. Úkolem knihovny je koordinované shromažďování, zpracovávání, uchovávání, zpřístupňování a další využívání publikovaných dokumentů, které se vztahují k archivnictví a pomocným vědám historickým, k české (regionální) a obecné historii, k archivním souborům uloženým v SOA v Praze včetně příruček k nim. Obsahuje i příručky provozního charakteru.

Dosavadní převažující lístkový katalog se v současné době převádí do elektronické podoby do knihovního systému [KPWIN](#) pro umožnění budoucího vyhledávání publikací jak ve fondech centrální knihovny, tak i ve fondech knihoven státních okresních archivů na veřejném Internetu.